

Guia per a la Superació de la
Violència per Raó
d'Orientació Sexual, Identitat
o Expressió de Gènere a les
Universitats Catalanes

INDEX

Introducció.....	3
1. Contextualització	7
Marc conceptual	8
Situació a nivell global.....	9
Legislació, què inclou i com ha evolucionat	11
Recerca al context universitari català sobre violències contra el col·lectiu LGBTIQ+ .	13
2. Situació a les universitats catalanes	15
Identificació de la violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere...	16
Coneixement de casos de violència per d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere	17
Reacció de la víctima.....	21
Mecanismes de superació de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+.....	22
3. Propostes d'intervenció a les universitats	25
4. Bibliografia	44
5. Glossari de conceptes	37
6. Contactes d'interès	41

Introducció

A qui s'adreça aquesta Guia?

Prevenir les violències i actuar de manera efectiva quan es produeixen és una responsabilitat que implica el conjunt de la societat i cadascuna de les persones que hi viuen. També a les universitats aquesta responsabilitat és una tasca compartida pels equips de govern, departaments, el conjunt de l'alumnat, el professorat i el personal d'administració i serveis. El paper de les unitats d'igualtat universitàries és cabdal en el disseny i desenvolupament de programes i accions de sensibilització, informació, protecció i atenció.

A partir de quines dades està elaborada?

Aquesta Guia es nodreix de dues fonts específiques: la revisió de la literatura científica i l'anàlisi de la realitat. D'una banda, la revisió de la literatura científica publicada les principals bases de dades en l'àmbit internacional aporta evidències sobre les enquestes i recerques sobre violències per raó d'identitat sexual, identitat o expressió de gènere i estudis científics en el context universitari.

De l'altra, el projecte de recerca *Uni4Freedom. Violències per raó d'orientació sexual, identitat i expressió de gènere a les universitats catalanes*, finançat per l'Obra Social de La Caixa (2017ACUP00235) ha aportat dades quantitatives i qualitatives del context català. Aquesta recerca s'ha dut a terme durant el binomi 2018-2020, està dirigida per la Universitat Rovira i Virgili i compta també amb la Universitat de Barcelona, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat de Vic i Universitat Ramon Llull.

Per què és necessària aquesta guia?

Aquesta guia està escrita amb voluntat transformadora per a aportar evidències adquirides a través de la recerca i l'estudi de les evidències internacionals en la lluita contra les violències LGBTIQ+fòbiques. Així doncs, busca trencar el silenci envers la violència i discriminació que pateix el col·lectiu LGBTIQ+ en l'àmbit universitari, i fer realitat el canvi en positiu.

Tot i la legislació existent, les polítiques d'igualtat i els avenços de la societat en matèria d'igualtat de drets cap al col·lectiu LGBTIQ+, les evidències mostren que la discriminació i la violència cap al col·lectiu LGBTIQ+ continua sent una realitat en les diferents esferes de la vida quotidiana. També en el context educatiu i universitari. A Catalunya, les universitats tenen la responsabilitat d'emprendre accions que evitin aquesta situació segons la Llei 11/2014, de 10 d'octubre de la Generalitat de Catalunya, que en l'article 13 es refereix explícitament a l'àmbit universitari.

En aquest context, aquesta guia busca aportar a les institucions universitàries els resultats de la primera recerca sobre la violència contra les persones LGBTIQ+ feta a universitats catalanes. D'aquesta manera, posar a l'abast de les institucions universitàries les evidències científiques és imprescindible a l'hora de decidir les polítiques i les actuacions que s'han de dur a terme per transformar les problemàtiques en oportunitats i, en aquest cas a més, transformar la discriminació i les violències en igualtat i convivència.

Amb quina finalitat?

Aquesta Guia s'ha escrit amb una triple finalitat, en coherència amb els objectius de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre i els de la recerca en l'àmbit universitari català de la qual es nodreix:

- Contribuir a millorar la qualitat de vida dels i les estudiants universitaris LGBTIQ+, trencant el silenci sobre les discriminacions que pateixen en els espais universitaris pel fet de ser-ho.
- Prevenir i evitar la discriminació per motius d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere i a fomentar valors d'igualtat, respecte i tolerància entre la comunitat universitària i - des d'aquest entorn de formació i preparació de persones i professionals- entre tota la ciutadania.
- Posar a l'abast dels equips de govern i professionals que desenvolupeu les polítiques d'igualtat a les universitats, dades actualitzades de la situació de l'estudiantat LGBTIQ+ pel que fa a les discriminacions i violències a causa de la seva orientació sexual i identitat de gènere.
- Aportar orientacions i propostes d'iniciatives d'èxit d'universitats internacionals que puguin servir en el desenvolupament efectiu dels protocols i actuacions de prevenció.

Què hi trobaràs?

Aquesta Guia conté evidències científiques, propostes i recomanacions basades en recerques i experiències d'èxit d'àmbit internacional i en la investigació *Uni4Freedom* que ha estat la primera a fer-se a Catalunya.

Està estructurada en tres parts que condensen el gruix del contingut. Una primera part de **CONTEXTUALITZACIÓ** en què es presenta el marc conceptual, la situació a nivell global, l'evolució de la legislació en termes LGBTIQ+ i la descripció de la recerca que nodreix aquesta guia. La segona part presenta els **RESULTATS DE LA RECERCA** sobre la situació a les universitats catalanes, que s'ha abordat a través d'un disseny mixt de tècniques qualitatives i quantitatives. La tercera part conté **PROPOSTES D'INTERVENCIÓ** concretes per a la superació de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+, basades en evidències científiques. La guia està complementada amb tres apartats més: un glossari conceptual; una llista d'institucions, entitats, adreces, pàgines web i contactes d'interès, i una tria de bibliografia de referència bàsica .

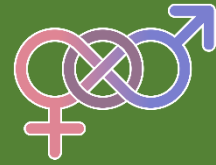
1.

Contextualització

Marc conceptual

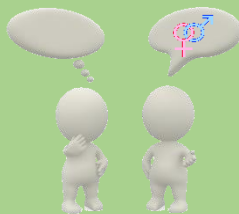
Per a identificar i conceptualitzar la violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere cal desgranar quins són els diferents motius pels quals pot arribar a tenir lloc aquesta forma d'odi.

El **sexe** és la categoria que defineix un conjunt de característiques biològiques del cos humà (compostes per cromosomes, gònades i càrrega hormonal, entre d'altres) i agrupa els cossos al voltant de dues categories: sexe masculí i femení. La intersexualitat és un dels exemples que trenca amb aquest binarisme.

El **gènere** correspon a una construcció social i cultural en el qual s'engloben atribucions, característiques i comportaments generalitzats i associats a grups de persones al voltant de les categories home o dona. Aquesta categoria binària és assignada en base a certes característiques manifestades en el moment del naixement.

La **identitat de gènere** és la identitat amb la qual una persona s'identifica i pot trencar o no amb el binarisme. Aporta el dret d'autodeterminació a les persones a determinar el gènere amb el qual s'identifiquen i la forma en què volen ser llegits/des/dis. A més, aquesta autodeterminació diversifica les opcions més enllà del binarisme de gènere, oferint possibilitats, com són el gènere fluid i no-binari.

L'**expressió de gènere** fa referència als comportaments, rols, vestimentes, aficions i gestualitat, és a dir, la forma en què som percebuts socialment en relació al gènere. Es diferencia de la identitat de gènere, ja que la primera fa referència al gènere amb el qual una persona s'identifica i no sempre coincideix amb l'expressió.

L'**orientació sexual** fa referència a l'atracció i desig de caràcter afectiu, romàntic i / o sexual per altres persones en relació al seu gènere. D'aquesta manera, l'heterosexualitat fa referència a les persones que senten atracció per persones del gènere contrari i l'homosexualitat cap al mateix gènere. Actualment existeix un ampli ventall d'orientacions.

Aquelles identitats i expressions que es surten de la normativitat tenen més risc de ser objecte de violència. Aquesta violència té una gran influència en la lliure expressió de la identitat i l'orientació sexual en aquests espais; **els ambients hostils són condicionants directes per a l'expressió de la identitat de gènere i l'orientació sexual** a les universitats (Ellis, 2009; Evans & Broido, 2002; Lapinski & Sexton, 2014; Rankin, Hesp, & Weber, 2013; Rothmann, 2016).

Situació a nivell global

En els darrers anys s'han produït molts avenços que han contribuït a una major igualtat de drets de les persones del col·lectiu LGBTIQ+. No obstant, actualment hi ha prop de 68 països que encara criminalitzen l'homosexualitat, dels quals 7 ho fan amb cadena perpètua (ILGA, 2019). A més, a tot arreu persisteixen les situacions de violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

Aquesta realitat afecta a persones del col·lectiu LGBTIQ+ d'arreu del món, manifestant-se en un ventall de formes que inclou violència física, psicològica, verbal, sexual o institucional, entre d'altres. Segons la major enquesta realitzada a Europa sobre la discriminació i victimització de

"El 58% de les 140.000 persones enquestades s'havien sentit personalment discriminades o assetjades per raó de la seva orientació sexual"

persones LGBT s'indica que el 58% de les 140.000 persones enquestades s'havien sentit personalment discriminades o assetjades per raó de la seva orientació sexual, percentatge que és encara superior en el cas del jovent (European Union Agency for Fundamental Rights, 2020).

Analitzant el perfil de les víctimes, l'enquesta detecta que les persones més joves, que pertanyen a una franja d'edat d'entre 18 i 24 anys, són les que més perceben el seu entorn com a intolerant i discriminatori vers la diversitat sexual i de gènere. Concretament, el jovent enquestat es troba amb més dificultats a l'hora de declarar obertament la seva pertinença al col·lectiu LGBTIQ+ i declara amb més freqüència haver patit alguna situació de violència en el darrer any. Per altra banda, també és en aquesta franja d'edat on les persones LGBTIQ+ troben més persones que els donin suport en cas de patir violència

"La taxa de delictes d'odi per orientació sexual, identitat o expressió de gènere entre persones de 18-25 anys gairebé dobla la mitjana espanyola."

El context espanyol no és immune a aquesta problemàtica. Les dades dels delictes d'odi de l'any 2018 indiquen que la major part (31.4%) dels delictes d'odi entre persones de 18-25 anys (que correspon amb l'edat universitària) es van produir per raons d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere, un valor que pràcticament dobla la mitjana a nivell espanyol (16.2%).

A més, s'observa una tendència a l'alça si es compara aquesta xifra amb la dels anys anteriors (Ministerio de Interior, 2018).

Aquestes evidències apunten que la universitat és un context susceptible a patir violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere. No obstant, **no existeixen recerques a nivell català, espanyol ni europeu que analitzin la prevalença i la magnitud d'aquesta violència a escala global**. La major part de les recerques que aborden aquesta problemàtica es troben a nivell internacional, majoritàriament als Estats Units.

En aquest sentit, les primeres recerques en analitzar el clima d'inclusió i respecte vers el col·lectiu LGBTIQ+ es van produir a la Universitat de Yale, l'any 1986 (Herek, 1986). En les quatre dècades que han passat des d'aquella primera recerca, les recerques enfocades a identificar i analitzar la prevalença i magnitud de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ s'han fet extensives a universitats de tot el país.

La inexistència de recerques sobre la prevalença de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ a nivell universitari espanyol o català **dificulta el disseny de polítiques i protocols basats en evidències científiques**. Per aquest motiu, és necessari donar resposta a aquesta necessitat amb projectes que aborden de manera pionera aquesta problemàtica al nostre context, **trencant el silenci** sobre la violència que pateixen les persones del col·lectiu LGBTIQ+ i que contribuïnt a construir universitats segures per a les persones de col·lectiu i tothom qui els doni suport.

Legislació, què inclou i com ha evolucionat

Les darreres dècades han estat marcades per un avenç progressiu en matèria d'igualtat de drets de les persones LGBTIQ+, avenç que ha estat possible gràcies a l'evolució de la legislació (Calvo & Trujillo, 2011; Platero, 2007). No obstant, tal com s'ha mostrat, la societat encara ha de fer front a reptes que permetin assegurar la verdadera igualtat de les persones LGBTIQ+.

L'avenç legislatiu més significatiu i efectiu contra la discriminació i violència que pateix el col·lectiu LGBTIQ+ ve marcat per la *Llei catalana 11/2014 per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia* (Generalitat de Catalunya, 2014).

Aquesta llei desenvolupa un pla de mesures efectives per a poder viure la diversitat sexual i afectiva en llibertat i respecte. El context universitari està inclòs en aquesta llei en diferents articles, com el 6, 11, 12, 13, 23 i 39, que marquen objectius de no-discriminació, obligatorietat d'actuació del professional universitari, mecanismes de formació, sensibilització i producció científica i promoció de la coeducació.

L'avenç legislatiu més significatiu i efectiu contra la discriminació i violència que pateix el col·lectiu LGBTIQ+ ve marcat per la Llei catalana 11/2014

Per a fer efectives aquestes mesures, la llei estableix 4 eixos d'actuació per intervenir en la realitat universitària en matèria de prevenció i intervenció contra la violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere: 1) Comunitat universitària, 2) Discriminació i assetjament, 3) Docència i 4) Recerca.

- **Comunitat universitària:** Desenvolupa mesures per a la coordinació interuniversitària, polítiques LGBTIQ+, activitats de sensibilització i visibilització, superació dels estereotips i normativitat en la imatge i llenguatge institucional.
- **Discriminació i assetjament:** té per objectiu afrontar les realitats de discriminació i assetjament que pateixen les persones LGBTIQ+ dins de la universitat, proporcionant respostes integrals en casos d'assetjament.
- **Docència:** busca incloure la perspectiva LGBTIQ+ i promoure estudis universitaris en el context català que abordin temàtiques de gènere, sexualitat, feminisme, teoria *queer* o masculinitats, entre d'altres.
- **Recerca:** pretén lluitar contra aquest problema social a través de la generació de canvis en les aproximacions professionals i científiques vers la realitat LGBTIQ+.

Recerca al context universitari català sobre violències contra el col·lectiu LGBTIQ+

Els apartats precedents han demostrat la necessitat de promoure, en el context català, recerques rigoroses i compromeses amb els drets humans, el respecte i la llibertat de les persones, que busquin transformar la realitat i superar les desigualtats existents. En aquest sentit, aquesta guia es basa en el projecte Recercaixa *Uni4freedom. Violències per raó d'orientació sexual, identitat i expressió de gènere a les universitats catalanes* (2017ACUP00235). Com el mateix títol indica, aquest projecte posa el focus en universitats per la llibertat, lliures de qualsevol tipus de violència.

La recerca *Uni4Freedom* ha estat desenvolupada en el binomi 2018-2020, sota la coordinació de la Universitat Rovira i Virgili (IP. Dr. Oriol Rios-González) i amb la participació d'un total de 6 universitats catalanes que inclouen la Universitat de

Barcelona; Universitat de Girona; Universitat de Lleida; Universitat Ramon Llull i Universitat de Vic. Aquesta recerca partia d'una hipòtesi doble: d'una banda, que les violències per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere són realitats que estan presents a les universitats catalanes. D'altra, l'evidència que hi ha països i universitats que estan implementant amb èxit mesures per a la prevenció i tractament d'aquest tipus de violències que contribueixen a generar una transformació positiva.

A partir d'aquest enfocament, partint del principal propòsit de la recerca que és *trencar el silenci que existeix al voltant de les violències contra el col·lectiu LGBTIQ+ a les universitats catalanes*. Per aquest motiu, es van plantejar els següents objectius:

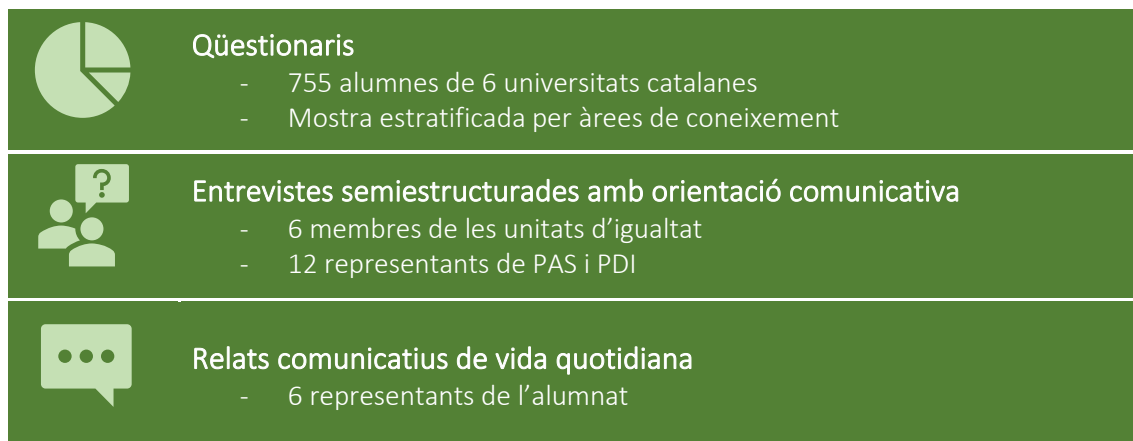
1. Aprofundir sobre **l'estat de la qüestió** en relació a la violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere en el context universitari
2. **Identificar les violències** per orientació sexual, identitat o expressió de gènere a les universitats catalanes

3. Aportar **orientacions per a l'elaboració de protocols** de no-discriminació en les universitats basats en evidències científiques i la Llei 11/2014
4. **Sensibilitzar** els agents socials i responsables polítics i que millorin les seves actuacions i decisions

Aquesta investigació –la primera feta a Espanya en l'àmbit universitari- es planteja des d'una dimensió analítica i transformadora. En coherència amb aquesta orientació cap a l'impacte social, el disseny de la recerca es basa en la Metodologia Comunicativa (Flecha & Soler, 2014). Aquesta metodologia busca superar les desigualtats existents a través d'un diàleg igualitari entre les persones investigadores i investigades s durant totes les fases de la recerca. Aquesta metodologia ha demostrat prèviament el seu impacte científic, polític i social en recerques que han trencat el silenci sobre la violència al context universitari (Madrid, Joanpere, de Botton, & Campdepadrós, 2020; Puigvert, Valls, Garcia Yeste, Aguilar, & Merrill, 2017; Valls, Puigvert, Melgar, & Garcia-Yeste, 2016).

Seguint aquesta perspectiva, la recollida de dades s'ha dut a terme per mitjà de tècniques mixtes, quantitatives i qualitatives, per tal d'obtenir una àmplia dimensió d'anàlisi. Tot seguit, la següent figura detalla les tècniques i les persones participants:

Aquesta guia conté les evidències i propostes obtingudes dels resultats de la recerca, un cop finalitzada la recerca.

2. Situació a les universitats catalanes

Aquest apartat presenta els principals resultats obtinguts a partir del treball de camp efectuat en la recerca *Uni4Freedom*, diferenciant-los en 4 blocs: identificació de la violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere, coneixement de casos de violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere a les universitats catalanes, reacció de la víctima i mecanismes de superació de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+.

Identificació de la violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere

Aquest apartat fa referència al coneixement de l'alumnat universitari al voltant de quines situacions són violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere. Aquest coneixement s'abordava en el qüestionari a través d'una pregunta en la qual es presentaven dotze situacions que, segons la literatura científica internacional, estan categoritzades com a violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

L'alumnat participant havia de marcar totes aquelles que considerava violència. D'aquesta manera, marcar totes les respostes equival a reconèixer-les com a situacions de violència i, per tant, a un nivell de coneixement elevat en relació a quines accions es consideren violència. En aquest sentit, les respostes de l'alumnat indiquen un coneixement raonablement elevat (91.3%). Tot i que hi ha situacions que l'alumnat clarament identifica com a violència perquè es donen de manera més explícita, n'hi ha d'altres més subtils que passen més desapercebudes.

La figura 2 mostra les diferències en el coneixement de les situacions de violència:

% Alumnat que consideren violència

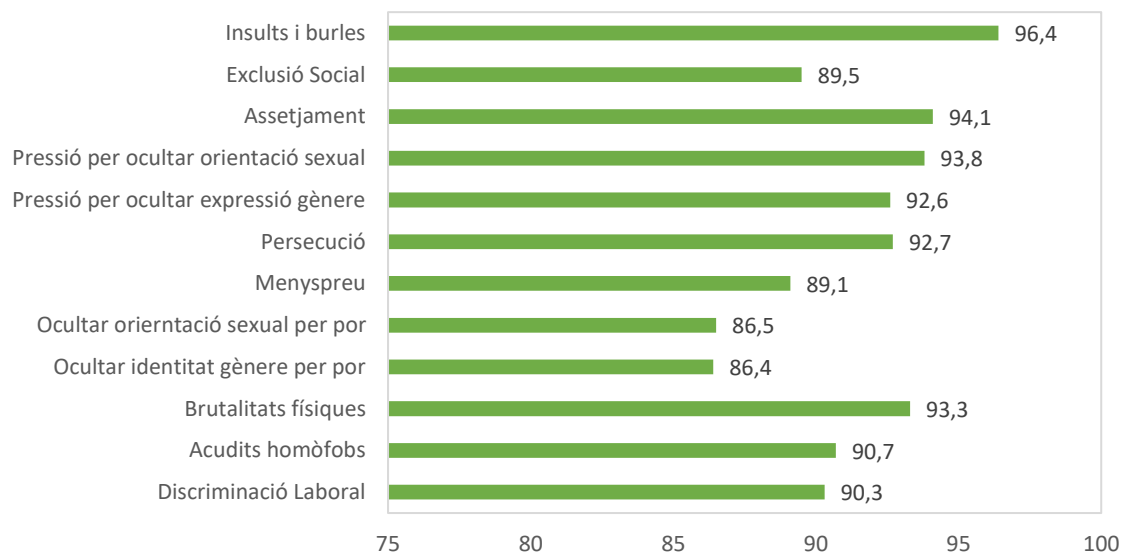

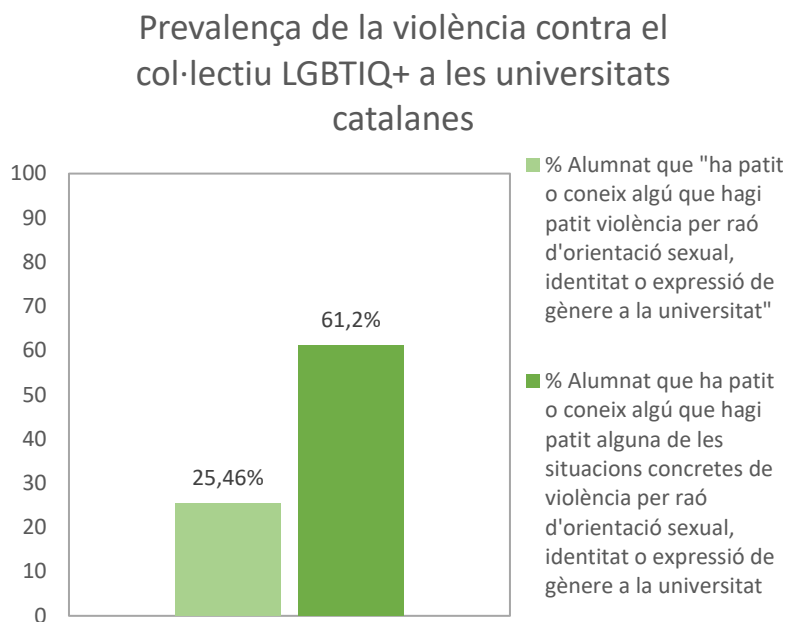
Figura 2. Percentatge d'estudiants que considera cada situació com a violència

Coneixement de casos de violència per d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere

Recerques anteriors sobre violència a les universitats han demostrat que, sovint, l'alumnat no identifica les situacions de violència que tenen lloc al context universitari com a tals (Valls et al., 2016). Per aquest motiu, el qüestionari ha analitzat la prevalença per dues vies. En primer lloc, presentava una pregunta directa amb resposta dicotòmica "Sí o No" sobre si la persona participant ha patit o coneix d'algú que hagi patit violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere a la universitat. En aquesta pregunta un **25.46%** de l'alumnat va respondre de forma afirmativa.

En segon lloc, es preguntava específicament si la persona participant havia patit o coneixia algú que hagués patit cadascun dels tipus de violència presentats a l'apartat anterior. D'aquesta manera, es poden analitzar els casos en què l'alumnat respon que no coneix una situació de violència perquè no està identificant la situació com a tal. A partir de les respostes a les preguntes sobre situacions concretes de violència, es reflecteix que un **61.20%** de l'alumnat ha patit o coneix algú que hagi patit alguna situació de violència

per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere a les universitats, tal com es pot veure en la següent figura 3.

Aquesta diferència és coherent amb els resultats de recerques prèvies que indiquen dificultats en la identificació de les situacions com a formes de violència.

Figura 3. Prevalença de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ a les universitats catalanes

Aquestes xifres indiquen la presència de casos i situacions de violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere a les institucions d'educació superior. En aquest sentit, algunes de les persones entrevistades plantegen una percepció de les universitats com a espais més segurs per a l'expressió lliure de la diversitat sexual i de gènere, en comparació amb altres espais:

"La diversitat sexual està més còmoda a la uni que a altres llocs i per això jo crec també que a vegades és més fàcil fer més demandes a dins no de la universitat? Perquè com hi ha aquesta llibertat o aquest clima procliu no? A fer reivindicacions, a fer demandes a millorar, doncs és fàcil que es doni, i per tant jo crec que precisament la llibertat anima a més llibertat a més expressió no? a més diversitat."

Tot i aquesta percepció de seguretat, existeixen **condicions que marquen les capacitats i eines de les persones per a identificar** la violència per orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

Els resultats qualitatius de la recerca permeten identificar els factors que ajuden o impedeixen, en alguna mesura, a la identificació de la violència contra les persones LGBTIQ+ a les universitats. En aquest sentit destaca, per una banda, **la normalització dels**

discursos de violència i, en contret, els comentaris discriminatoris de caràcter homòfob o transfòbic que poden fer que l'alumnat passi per alt formes de violència verbal a les aules:

"Aleshores dintre de la classe, a veure...al descans i quan marxem i tal que algú li digui a un altre "eh maricón, avui no has portat la feina feta!" potser ho han fet i no sé ho tinc tan assimilat que tampoc li paro atenció."

Aquesta normalització, reproducció i repetició de la violència té conseqüències negatives per a les persones víctimes de violència: la **interiorització de la violència i els discursos homòfobs i transfòbics**. Aquesta interiorització pot influir en la capacitat de la persona d'identificar les diferents formes de violència:

"Muchas veces yo creo que pasan por alto estos comentarios, porque ya estamos acostumbradas. A mí lo que me pasa es como, si un día oigo a alguien decir bollera o algo es que no me cuesta pasar, pero supongo que pensaría que es gilipollas, ¿sabes? Pero después pensaría como, es que es tonto y ya está y no me lo tomaría como algo personal. Sino como algo más social que se ve como norma."

Una anàlisi amb profunditat d'aquestes situacions permet analitzar quines són les formes de violència que tenen lloc amb més freqüència en el context universitari català, tal com mostra la figura 4.

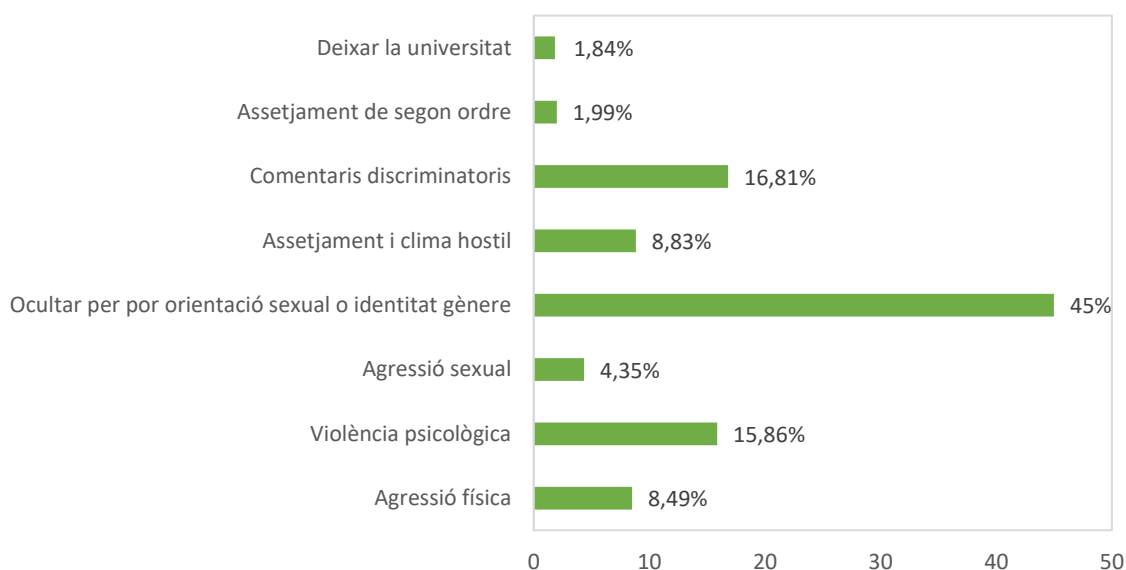

Figura 4. Percentatge d'estudiants que coneix cada situació de violència

Tal com es pot observar, les formes més freqüents de violència són les més subtils i per tant, les que passen més desapercbedes. Aquesta realitat s'observa també en recerques sobre la situació del col·lectiu LGBTIQ+ a universitats d'altres països (Roffee & Waling, 2016; Woodford et al., 2013). La **freqüència d'aquestes formes de violència comporta la seva normalització** per part de l'alumnat, motiu pel qual no tenen la percepció que es tracti d'una situació de violència. En línia amb el que ja apunten altres investigacions (Pepper & Lorah, 2008; Seelman, 2014), la violència per raó d'identitat o expressió de gènere és especialment crítica en el cas del col·lectiu trans* que és el col·lectiu més vulnerable i qui té més dificultats per a identificar la violència:

*Entonces hice el tránsito [...]. Por supuesto si que noté recelo e incomprensión, y como ese sentimiento de hay de qué cosa más rara, qué asco, por parte de algunos compañeros y sí que estaba y me daba cuenta, pero bueno como te digo **intentaba como ignorarlo** porque suficientes problemas tengo.*

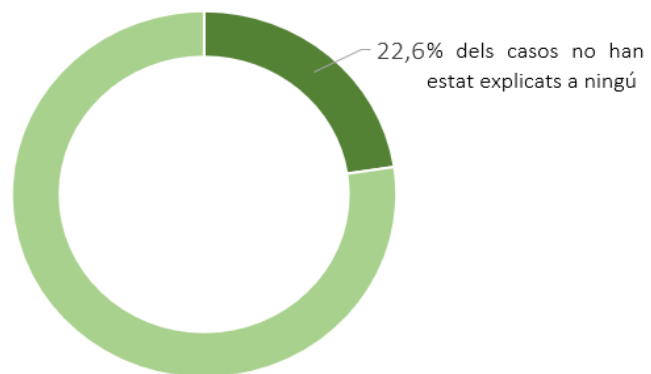
Aquesta alta freqüència de la violència contra les persones del col·lectiu és motiu de preocupació per a les persones que han participat a la recerca. Algunes d'aquestes persones han manifestat la necessitat de prevenir i intervenir en casos de violència. En aquesta línia, les aliances entre alumnat i professorat són especialment valuoses ja que compten amb el **suport, el compromís i la confiança d'una major diversitat de rols dins de la comunitat universitària**, la qual cosa constitueix un factor protector per a les persones del col·lectiu:

*"Si es detecta que és un tema que convé parar, si hi ha només una víctima, és suficient per parar això [...] tu penses que n'hi ha però és que potser n'hi ha i no ho sabem [...]. **Només que hi hagi una víctima és suficient per parlar-ho i explicar que aquestes coses estan passant, anònimament.** Si no s'hauria d'orientar de forma diferent, orientar-ho de manera que socialment passen coses, intentem que aquí no passin. Evidentment no han de passar enlloc. Protegim l'espai"*

Reacció de la víctima

Els participants que coneixien un cas de violència a la universitat i també la reacció de la víctima representaven un 76.6% del total. D'aquests, tan sols un 2.33% denunciaven el cas a la universitat i un 2.33% a la policia i a la universitat.

Per altra banda, el 67.1% afirmava que la víctima no va denunciar el cas però ho va explicar a algú, principalment a una amestat (77.5%) o familiar (17.3%), mentre que el personal de la universitat obté uns percentatges significativament

inferiors (1.2%). Finalment, un 22.6% dels casos van quedar sense ser explicats a ningú. Aquests resultats confirmen com el clima de silenci segueix imperant a les universitats.

Aquestes dades són coherent amb el que s'ha identificat a través de les entrevistes a les persones responsables de les unitats d'igualtat de les universitats. Aquesta falta de denúncies, tal com es veu reflectit en les dades anteriors i expressa aquesta unitat d'igualtat, no implica una manca de casos a les universitats.

La veritat és que no. Jo no he atès cap cas a l'observatori no ha arribat cap petició ni cap exposició en aquesta en aquest tipus de violència per identitat de sexe o orientació sexual. No n'hem atès. A mi, no m'ha arribat directament tampoc com a professora ni com a companya. A mi no m'ha arribat. Jo sé que és una realitat de la universitat, però la veritat que no puc dir que sigui una realitat perquè jo la conegui.

Aquesta falta de denúncies de situacions de violència és coherent amb altres recerques que afirmen que més del 80% de les situacions de violència no es denuncien (FELGTB, 2018). A més, senyala una possible falta de confiança o

coneixement dels mecanismes existents per combatre la violència LGBTIQ+fòbica per part de l'alumnat. En aquesta línia, alguna persona entrevistada va destacar la importància de comptar amb polítiques que fessin sentir les persones LGBTIQ+ com a part de la institució i que incloguessin les seves veus i necessitats:

Que la gente se sintiera más segura, más bueno, que tuvieran un apoyo moral y psicológico realmente porque por ahora no se están considerando por ningún sitio, tener una política así nos ayudaría bastante a sentir que somos parte de algo y que nos consideran parte de algo porque claro estamos teniendo estas conductas LGTBfobicas y se tienen que contrarrestar con algo, ¿no?

Mecanismes de superació de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+

En relació a les mesures desenvolupades per la universitat, el qüestionari reflecteix com l'alumnat identifica a necessitat de crear mecanismes que incloguin totes les veus de la comunitat.

L'alumnat detecta la necessitat de crear i potenciar mecanismes transversals i inclusius, per tal de contribuir a la prevenció de la violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere a les universitats.

El **55%** de l'alumnat manifesta la necessitat de **crear espais d'intervenció formats per tota la comunitat universitària**, incloent alumnat, professorat i Personal d'Administració i Serveis i el **58%** d'incloure la participació tant de les **persones del col·lectiu LGBTIQ+ com les que no ho són**.

El qüestionari també identifica quins són els mecanismes que, segons l'alumnat, s'haurien d'implementar a les universitats per tal de prevenir i superar la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+. En aquesta pregunta, es presenten a l'alumnat 8 propostes de mecanismes o programes que s'han implementat de forma exitosa a diverses universitats

a nivell internacional i l'alumnat assenyalava aquells que veuria necessaris al seu context.

La figura 4 mostra les respostes de l'alumnat:

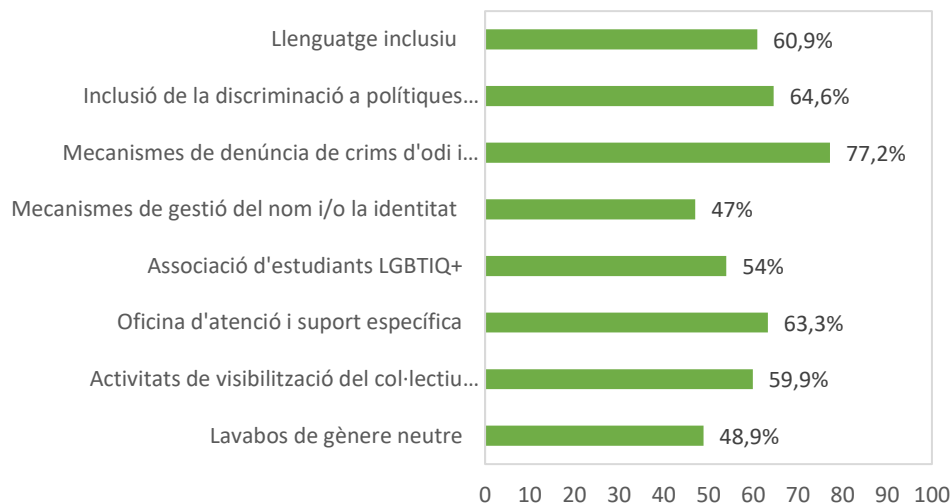

Figura 4. Mecanismes de superació de la violència necessaris segons l'alumnat

Tal com es pot veure, gairebé tots els mecanismes són necessaris segons més de la meitat de l'alumnat. No obstant, aquells **mecanismes que posen el focus de forma explícita sobre la violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere, són percebuts com més necessaris**. També a través de les entrevistes s'ha detectat la necessitat d'establir protocols i mecanismes de denúncia de la violència contra el col·lectiu LGBTQ+, ja que una manca de protocols en aquest sentit dificulta que les víctimes puguin trencar el silenci. Un participant membre del PDI ho afirmava així:

"També pot ser que passin coses i no se sàpiga perquè no existeixen els protocols, aleshores que això sigui una manera també d'animar a les persones que els passen coses a que ho denunciïn. Perquè les violències sempre son accions amagades. Si això es dona una mica d'ànim a que la gent denunciï i expliqui el què passa, encara que sigui violències que no són físiques, que son verbals, que son de comportament, d'exclusió..."

La necessitat de comptar amb **protocols i mesures d'intervenció específiques** que vetllin per la seguretat del col·lectiu LGBTQ+ també ha estat un tema central en la recerca. Algunes de les persones, reivindiquen la necessitat de centrar les polítiques en la realitat de les persones del col·lectiu, així com **la creació de xarxes de suport dins de la universitat que els permetin moure-s'hi amb seguretat**. Aquestes xarxes de suport poden

materialitzar-se de formes diferents, des d'una associació d'estudiants LGBTIQ+ o un servei d'atenció específic pel col·lectiu, a l'organització d'actes i esdeveniments per a tota la comunitat:

Que la gente se sintiera más segura, más bueno, que tuvieran un apoyo moral y psicológico realmente porque por ahora no se están considerando por ningún sitio, tener una política así nos ayudaría bastante a sentir que somos parte de algo y que nos consideran parte de algo porque claro estamos teniendo estas conductas LGTBfobicas y se tienen que contrarrestar con algo, no?

3. Propostes d'intervenció a les universitats

Aquest tercer bloc de la guia busca aportar orientacions i propostes d'intervenció per a la superació de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ a les universitats. Aquestes propostes estan basades en les evidències científiques obtingudes a través de l'anàlisi de referents exitosos a nivell internacional i de les dades obtingudes gràcies a la recerca Uni4Freedom.

-
1
Formar tota la comunitat universitària en evidències científiques per **identificar** violència contra el col·lectiu LGBTIQ+
-
2
 Incloure la discriminació per orientació sexual, identitat i expressió de gènere de primer i segon ordre de forma explícita a les **polítiques i normatives universitàries**
-
3
 Crear **xarxes de solidaritat** que donin suport i que fomentin aliances entre els diferents col·lectius (LGBTIQ+, minories ètniques i religioses, persones heterosexuales, persones amb discapacitats).
-
4
Actuar i informar en cas de presenciar una situació de violència LGBTIQ+fòbica, donant suporta a la víctima sense revictimitzar. Ser **upstander**.
-
5
 Donar **visibilitat** al col·lectiu a través d'activitats de sensibilització
-
6
 Establir una **oficina d'atenció** i suport al col·lectiu LGBTIQ+
-
7
 Incloure continguts curriculars sobre les **aportacions** de **persones LGBTIQ+** a l'avenç de la ciència i la societat
-
8
 Assegurar que la **documentació** i els tràmits universitaris son **inclusius** amb totes les persones del col·lectiu LGBTIQ+
-
9
 Organitzar els **espais** perquè siguin inclusius i prioritzin la llibertat individual de totes les persones
-
10
 Fer **avaluacions** periòdiques del **clima** de les universitats en relació a la inclusió del col·lectiu

Aquestes 10 propostes han estat implementades amb èxit a universitats d'arreu del món, constituint-se com a referents en la lluita contra les violències per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere. Tot seguit, es desenvolupa cadascuna d'aquestes propostes:

1

Formar tota la comunitat universitària en evidències científiques per identificar violència contra el col·lectiu LGBTIQ+, especialment a l'alumnat de primer

La formació universitària a través de diferents fases, moments i agents implicats permet desenvolupar una resposta positiva per part de la comunitat que accepti i respecti la realitat del col·lectiu LGBTIQ+.

La formació i educació en la diversitat sexual i de gènere tenen com a objectius la generació d'una consciència col·lectiva de respecte i acceptació a la diversitat, la promoció d'habilitats per a identificar i contrarestar situacions de discriminació i violència contra el col·lectiu LGBTIQ+.

Perquè la formació sigui efectiva en la superació de la violència contra el col·lectiu, cal que estigui basada en evidències científiques i que apoderi a tota la diversitat d'agents que formen part de la universitat

Perquè la formació sigui realment efectiva en la superació de les formes de desigualtat que afecten el col·lectiu, cal que estigui basada en evidències científiques i que apoderi a tota la diversitat d'agents socials i membres de la universitat perquè puguin identificar i actuar contra la violència LGBTIQ+fòbica en espais universitaris.

En aquesta línia, cal implicar en aquests cursos de formació tota la comunitat universitària des d'alumnat a professorat i altres professionals (Kheswa, 2016; Woodford et al., 2013) i donar veu també a les pròpies persones del col·lectiu, potenciant líders d'organitzacions i personalitats de referència (Coleman, 2016; Rankin et al., 2013).

Un dels programes que s'ha implementat a diverses universitats (Coulter & Rankin, 2017; Evans & Broido, 2002b; Finkel, Storaasli, Bandele, & Schaefer, 2003) és el que es coneix com "Safe Zones". Aquest projecte busca una millora de les actituds envers la comunitat LGBTIQ+, per mitjà d'activitats de formació i l'establiment de zones segures i lliures de qualsevol forma de violència.

2

Incloure explícitament la violència per orientació sexual, identitat i expressió de gènere de primer i segon ordre a les **polítiques i normatives universitàries**

La inclusió explícita de la violència cap al col·lectiu LGBTIQ+ a les polítiques universitàries està relacionada amb un increment de les denúncies de situacions de violència o delictes d'odi. Aquest increment de les denúncies en cap cas suposa un increment dels casos. Per contra, les persones que són víctimes de violència se senten segures per a formalitzar una denúncia i perceben la institució com un ambient acollidor que els donarà suport al llarg de tot el procés (Stotzer, 2010).

Aquest canvi en la forma d'afrontar la violència i la discriminació LGBTIQ+fòbica porta a les institucions educatives a establir una política antiviolència i a manifestar explícitament el seu compromís i posicionament contra qualsevol forma de violència i discriminació. Aquestes polítiques contribueixen a la creació d'ambients segurs per a tota la comunitat (Jones, 2016).

La inclusió explícita de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ contribueix a trencar el silenci a la universitat, a través de l'increment de les denúncies de situacions de violència.

La inclusió de protocols i polítiques antidiscriminació explícites impliquen l'establiment de mesures en favor de la inclusió, acceptació i respecte per la diversitat d'identitats i realitats dins de la institució. En primer lloc, cal establir una regulació específica contra la discriminació, assetjament i violència contra les persones LGBTIQ+ que penalitzi aquests comportaments i que aporti respostes efectives per a la seva superació. És important que aquestes polítiques incloguin no només les formes d'assetjament directes, sinó també les de segon ordre, és a dir, aquelles que posen el focus en les persones que es posicionen i donen suport les víctimes (Vidu, Valls, Puigvert, Melgar, & Joanpere, 2017).

3 Crear **xarxes de solidaritat** i aliances entre diferents col·lectius (LGBTIQ+, minories ètniques i religioses, heterossexuals, persones amb discapacitats).

La creació de xarxes de suport i solidaritat són accions que generen impactes transversals a nivell individual, grupal i comunitari. Les xarxes de solidaritat que inclouen col·lectius i persones diverses en termes de gènere, orientació sexual, religió, ètnia o expressió esdevenen eines de suport i acompanyament per a totes les persones i els permeten generar estratègies de superació de la violència (Gower et al., 2018).

Aquestes xarxes també contribueixen a la generació de llaços entre persones de diferents grups socials, establint relacions de confiança i suport. A nivell internacional, moltes d'aquestes xarxes s'han materialitzat a través de les *Gay-Straight Alliances* (GSA), organitzacions que promouen grups de suport entre persones diverses, proporcionen assessorament individual a l'alumnat, contribueixen a la creació d'espais segurs i fomenten l'apoderament de totes les persones (Marx & Kettrey, 2016). D'aquesta manera, hi ha una relació directa entre la implicació en GSA i el posicionament actiu contra situacions de violència (Goodboy & Martin, 2018).

Les xarxes de suport i solidaritat contribueixen a generar llaços i relacions de confiança entre persones diverses que apoderen la comunitat per afrontar situacions de violència

A més, les xarxes entre persones diverses i amb diferents rols i poder de decisió dins de la institució universitària mostra el compromís i el suport de persones més reconegudes dins de la institució. El posicionament actiu d'aquestes persones amb diferents rols i

estatus és decisiu a l'hora d'implicar més persones en la superació de les desigualtats. Concretament, les aliances entre alumnat i professorat són significativament favorables a la possibilitat d'aportar més protecció i seguretat a les víctimes de violència o discriminació (Hong & Garbarino, 2012; McGuire, Anderson, Toomey, & Russell, 2010)

4 Actuar i informar en cas de presenciar un cas de violència LGBTIQ+fòbica, donant suport i protegint a la víctima sense revictimitzar. Ser *upstander*.

Les persones que presencien una situació de violència tenen un paper clau en la seva eradicació o manteniment. Un paper actiu o passiu per part de la comunitat poden condicionar la prevalença de les situacions de violència. Així, un dels models més estesos internacionalment per respondre a situacions de violència LGBTIQ+fòbica és *l'upstander intervention*. Aquest model es basa en la importància de la comunitat com a agents clau per intervenir en situacions de violència, de tal manera que esdevinguin aliats/des de les víctimes i els donin suport (Potter, Fountain, & Stapleton, 2012).

Aquest model busca la implicació de tots els agents de la comunitat en la prevenció de la violència a través d'una formació que els permeti identificar i intervenir en situacions de violència. D'aquesta manera, les persones que presencien una situació de violència no la normalitzen i són capaces d'identificar la violència en diverses formes.

Presenciar com una persona intervé per aturar situacions de violència té una influència directa en la promoció de futures upstander interventions en situacions de violència

A partir d'aquí, es distingeixen 5 passos seqüencials (Dessel, Goodman, & Woodford, 2017). Primer, identificar una situació com a violència contra el col·lectiu LGBTIQ+. Segon, prendre consciència que la situació requereix una intervenció. Tercer, acceptar la responsabilitat individual de la intervenció. Quart, conèixer com intervenir i quina és la millor estratègia (informar de la situació, posicionar-se activament, donar suport a la víctima o buscar ajut, entre d'altres). Finalment, implementar la decisió d'intervenir en l'estratègia considerada més adequada.

Un impacte destacable d'aquestes accions comunitàries és que les persones que intervenen en situacions de violència esdevenen referents per a les seves comunitats. De fet, la recerca ha evidenciat que, presenciar la intervenció d'alguna persona per aturar situacions de violència és el major predictor de futures intervencions en situacions de violència (Duhigg, et al., 2010). Alguns exemples d'aquests programes són: *Bringing in the Bystander*, *Mentors in Violence Prevention* o *InterACT Sexual Assault Prevention Program*.

5 Donar **visibilitat** al col·lectiu a través d'activitats de sensibilització

La visibilitat de la comunitat LGBTIQ+ no és responsabilitat del propi col·lectiu sinó de tota la comunitat universitària.

Tant l'alumnat actual com el futur de la universitat han de poder visibilitzar els recursos i estratègies per la inclusió del col·lectiu LGBTIQ+ a la universitat. Aquesta visibilitat de recursos, polítiques, serveis i activitats a més a més de formació ha de mostrar-se físicament

La visibilitat del col·lectiu LGBTIQ+ no és responsabilitat del propi col·lectiu, sinó de tota la comunitat universitària i han de promoure la superació de les desigualtats

com en els entorns virtuals i digitals. D'aquesta manera es reforça la possibilitat d'estudiar o seguir estudiant en entorns segurs i desapareix l'hostilitat que pot arribar a portar a la decisió d'abandonar la universitat o canviar de centre.

Les activitats de sensibilització han de promoure la superació de situacions d'assetjament i discriminació viscudes o presenciades que afecten negativament al sentiment d'acceptació en la comunitat universitària i segueixen afavorint la sensació d'aïllament i exclusió (Hong, Woodford, Long, & Renn, 2016; Woodford & Kulick, 2015).

debats sobre LGBTfòbia i heterosexisme en el context universitari des del diàleg, la participació comunitària i el respecte, augmenta la sensibilitat de la comunitària envers aquesta problemàtica i contribueix a prevenir-la (Neumann, 2005; Woodford et al., 2013; Woodford & Kulick, 2015).

Altres iniciatives que han demostrat contribuir a identificar la violència per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere i a potenciar actituds positives cap als membres de minories sexuals són els grups de discussió i diàleg on es tracten temes vinculats al gènere, la sexualitat o el col·lectiu LGBTIQ+ (Coleman, 2016; Duhigg, Rostosky, Gray, & Wimsatt, 2010; Hong et al., 2016).

6

Establir una **oficina d'atenció** i suport al col·lectiu LGBTIQ+ creada per representants de tota la comunitat universitària que vetlli per l'activació dels protocols en rebre una denúncia.

Establir una oficina d'atenció i suport al col·lectiu LGBTIQ+ és necessari per promoure la igualtat i el respecte per totes les persones LGBTIQ+. El propòsit d'aquestes oficines és oferir un servei d'orientació jurídica específic per a persones LGBTIQ+ que pugui informar, orientar i assessorar de manera gratuïta a les persones del col·lectiu en temes de discriminació o assetjament per orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

Les institucions han d'estar preparades per saber reaccionar a temps i de forma compromesa amb les persones que la conformen. Per tant, aquestes oficines han de disposar de programes específics que donin suport a estudiants de nou accés i de programes de suport a persones que pateixen agressions, discriminacions o assetjament per raó d'orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

Disposar d'una oficina de suport LGBTIQ+ a la universitat indica un suport explícit per part de la institució cap a les persones del col·lectiu LGBTIQ+ i és considerat un factor protector davant de situacions de violència.

Disposar d'una oficina específica de suport LGBTIQ+ a la universitat indica un suport explícit per part de la institució universitària cap a les persones del col·lectiu i és considerat un factor de protecció davant la possibilitat de ser víctima de violència (Ellis, 2009; Garvey, BrckaLorenz, Latopolski, & Hurtado, 2018; Hong et al., 2016; Waldo & Kemp, 1997). El fet que l'alumnat LGBTIQ+ es senti recolzat per la seva institució suavitza l'impacte de l'homofòbia ambiental. Per tant és essencial que l'alumnat percebi aquest suport i disposi de recursos formals i informals que els ajudin a construir aquesta percepció.

Gràcies a aquestes oficines, els i les estudiants de les universitats identifiquen més fàcilment les agressions i situacions de violència i inicien els processos de denúncia pertinents, emparats per la institució (D'Augelli, 2006; McGinley, Wolff, Rospenda, Liu, & Richman, 2016).

7 Incloure continguts curriculars sobre les aportacions de persones LGBTQ+ a l'avenç de la ciència i la societat

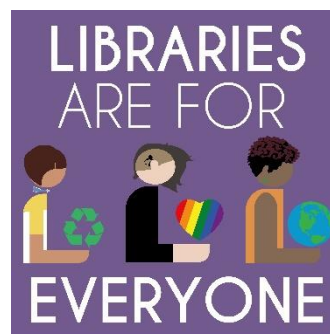
La LGBTQ+fòbia construeix un clima de rebuig i una imatge social del col·lectiu i de les persones que en formen part en negatiu. Per a contrarestar i neutralitzar aquest clima hostil, es necessita tenir a l'abast models positius de referència, que han de ser presents –també i sobretot– en les guies docents de les assignatures i graus universitaris i en la bibliografia acadèmica d'estudi. Que els plans d'estudis universitaris incloguin o excloguin la realitat LGBTQ+, i la manera com s'hi tracta són factors determinants per a ser construïts, vistos i tractats socialment en positiu o en negatiu (Deniz, 2017).

La incorporació de les aportacions de persones LGBTQ+ en els plans d'estudis universitaris aporten models positius de referència per a tot l'alumnat

Per aquest motiu, cal incloure referències bibliogràfiques, recursos, revistes nacionals i internacionals de temàtica específica o generalista sobre temàtiques LGBTQ+ als currículums acadèmics que acordin el tema amb rigor científic (Deniz, 2017; Evans & Broido, 2002). El professorat ha de conèixer el referents diversos nacionals i internacionals en cada àmbit de les ciències, la narrativa i les arts en general. D'aquesta manera es posen en valor les aportacions que persones LGBTQ+ expertes han fet en el seu camp de coneixement i es demostra que la condició de gènere i sexual no és cap handicap per desenvolupar al màxim nivell les expectatives i capacitats (Coleman, 2016; Renn, 2010; Rothmann, 2016; Seelman, 2014).

En aquest sentit, val la pena conèixer els repositoris que les administracions posen a l'abast, com ara DIXIT, Centre de Documentació de Serveis Socials que ofereix recursos temàtics actualitzats (Generalitat de Catalunya, 2020) i també els espais creats per representants del col·lectiu amb recursos. En són exemples la iniciativa *Ciència LGTBIQ*.

LGTBIQA+ buscando referentes para una nueva sociedad (Ciència LGTBIQ, 2020) o *Prisma. Asociación para la diversidad afectivo-sexual y de género en ciencia, tecnología e innovación* (PRISMA, 2020).

8 Assegurar que la **documentació** i els tràmits universitaris son **inclusius** amb totes les persones del col·lectiu LGBTIQ+

La universitat és acollidora i inclusiva quan visibilitza en positiu, dona suport, orienta i protegeix la llibertat personal de tota la comunitat educativa. Dos dels àmbits importants que la identifiquen són el documental i l'administratiu.

El documental en mostra i visibilitza la imatge, tant la gràfica com l'escripta, la física o la virtual. D'aquesta manera, les notícies, guies, informes, plans, cartells, campanyes o indicacions, entre d'altres tenen influència comunicativa tant a l'interior de la universitat com a l'exterior. El llenguatge utilitzat ajuda a reproduir o trencar estereotips socials i ser-ne conscient és el primer pas per superar aquestes formes exclusió.

La imatge corporativa de la universitat té un paper fonamental en ser percebuda com una institució inclusiva o exclusora

Els estudis internacionals mostren que la imatge corporativa de la universitat té un paper fonamental en ser percebuda com una institució inclusiva o exclusora. Així, el llenguatge, la redacció i la presentació dels webs i la documentació tenen impacte en la decisió de l'estudiantat LGBTIQ+ en la decisió de matricular-se, continuar els estudis o abandonar la universitat definitivament (Taylor, Dockendorff, & Inselman, 2018).

Igual d'important és que les universitats disposin de mecanismes de gestió de la identitat, en els formularis de matrícula, d'accés a beques, perfils web, carnet d'estudiant, etc. L'estudiantat ha de poder modificar el seu nom i la identitat de gènere escollida en qualsevol moment i en qualsevol registre de la universitat. Alhora la universitat ha d'informar i fer pública aquesta pràctica per normalitzar-la i visibilitzar-la com a tal normalitat, tant cara endins com cara enfora. Universitats de prestigi a nivell internacional han estat pioneres en l'impuls d'aquest tipus de mecanismes, com és el cas de la Universitat de Maryland, Pennsylvania, Tufts University o la University College London, que tenen consolidades aquestes polítiques i mecanismes de gestió del nom i la identitat.

9 Organitzar els **espais** perquè siguin inclusius i prioritzin la llibertat individual de totes les persones

Les universitats han de vetllar perquè tots els espais siguin inclusius i segurs per a totes les persones, pertanyin o no al col·lectiu LGBTIQ+. Per aquest motiu, esdevé especialment rellevant l'organització dels espais de tal manera que totes les persones puguin sentir-se segures i lliures, especialment aquells espais que tradicionalment suposen un risc afegit, com són lavabos, vestidors i residències (Campus Pride, Beemyn, Rankin, & Windmeyer, 2019; Evans & Broido, 2002).

En aquest context, les universitats dels Estats Units que tenen una millor puntuació d'acord amb el *Campus Pride Index* són aquelles que ofereixen múltiples opcions (Beemyn, Rankin, & Windmeyer, 2019).

La pluralitat i diversitat d'opcions tenen un major impacte en la construcció d'espais comuns segurs per a totes les persones

La pluralitat i diversitat d'opcions respecten la llibertat individual de totes les persones, pertanyin o no al col·lectiu LGBTIQ+ i, per tant, tenen un major impacte en la construcció d'espais comuns segurs per a totes les persones.

En aquesta línia, els principals criteris que es proposen des de *Campus Pride* estan relacionats amb l'oferiment de diverses opcions de lavabos i dutxes inclusives i/o d'ocupació individual tant a campus universitaris com a residències, amb l'opció de residències inclusives i amb opcions d'escollir company/a/i d'habitació i amb l'habilitació d'espais específics per a la visibilització i convivència del col·lectiu LGBTIQ+.

Seguint aquestes recomanacions, les opcions que tenen les universitats per organitzar espais inclusius i respectuosos amb totes les persones són múltiples i variades. Per exemple, la universitat de Princeton, la universitat de Pennsylvania o la universitat de Maryland han optat per oferir uns serveis que disposin de dutxes i lavabos individuals i opcions de residència universitària masculina, femenina, mixta i neutra. A més, visibilitzen aquestes instal·lacions per mitjà d'un mapa del campus amb la seva ubicació. Des de la universitat de Washington o la de Tuft han optat per afegir un tercer lavabo de gènere neutre als existents masculins i femenins.

10

Fer **avaluacions** periòdiques del **clima** de les universitats en relació a la inclusió del col·lectiu

A partir d'*Uni4Freedom* s'ha realitzat una avaluació de la prevalença de les violències contra el col·lectiu LGBTIQ+ a les universitats. No obstant, l'impacte a llarg termini s'aconsegueix quan aquestes avaluacions es fan extensives al conjunt d'universitats de manera periòdica.

El model nord-americà ha estat un referent a nivell internacional des de finals dels anys 80, dedicant molts esforços a la lluita per la superació de les violències contra el col·lectiu LGBTIQ+ a les universitats. Amb el pas dels

L'impacte a llarg termini s'aconsegueix les avaluacions es fan extensives al conjunt d'universitats i es realitzen de manera periòdica.

anys, les avaluacions sobre la inclusió del col·lectiu LGBTIQ+ als campus universitaris s'han estes a nombroses universitats dels EUA. El disseny d'aquestes avaluacions s'ha dut a terme seguint les orientacions de documents de referència que recomanaven la realització d'avaluacions periòdiques sobre el clima del campus i s'oferien orientacions per poder-les dur a terme (Rankin, 2005; White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault, 2014). A partir d'aquestes orientacions, s'han dissenyat i elaborat qüestionaris que aborden explícitament la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ i l'impacte de diferents accions per a superar-la. Actualment, aquestes avaluacions inclouen: 1) Percepció d'inclusió de la universitat envers les persones LGBTIQ+ i del risc de patir violència, 2) Prevalença i freqüència de casos de violència i discriminació i 3) Recursos i programes disponibles i l'impacte en la superació de la violència.

Finalment, el projecte del qual sorgeix aquesta guia, busca un impacte social que es tradueixi en millores reals de les vides de les persones (Gómez, Padrós, Ríos, Mara, & Pukepuke, 2019; Puigvert et al., 2017). Per tant, partint d'aquesta perspectiva de l'impacte social de la recerca, és important avaluar periòdicament la presència i magnitud de la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+ com a indicador de les mesures proposades. D'aquesta manera, es podran obtenir evidències científiques d'impacte social que serveixin de base per a futures polítiques i actuacions per a superar la violència contra el col·lectiu LGBTIQ+.

4. Glossari de conceptes

A

Asexual: Una persona que no experimenta atracció sexual envers les altres persones. A diferència del celibat que es tracta d'una opció personal, l'asexualitat és intrínseca.

Agènere: Una persona que rebutja el gènere com a construcció social i refusa identificar-se amb un gènere.

B

Bisexualitat: Una orientació sexual per la qual una persona pot sentir-se emocionalment i físicament atreta per persones d'ambdós gèneres.

C

Característiques sexuals: inclou l'anatomia, els cromosomes, l'estructura hormonal i els òrgans reproductius d'una persona. Diverses organitzacions europees recomanen la inclusió de les característiques sexuals en les polítiques antidiscriminatòries com a mesura de protecció envers les persones intersexuals, ja que no queden cobertes per la legislació en orientació sexual o identitat de gènere. Es considera més inclusiu parlar de característiques sexuals que de l'estatus intersexual, ja que obre un ventall d'opcions més ampli que l'estatus homogeni de persona intersexual.

Cisgènere o Cis-sexual: Les persones cisgènere tenen una identitat de gènere alineada amb el seu sexe de naixement i per tant, tenen una autopercepció i una expressió de gènere que encaixa amb els rols i comportaments considerats apropiats per sexe de naixement. En definitiva, el terme cisgènere fa referència al contrari de transgènere.

Cross-dresser (CD): es refereix a aquelles persones que vesteixen roba associada al gènere contrari sense implicar ni desitjar una transició de gènere. S'ha utilitzat majoritàriament a homes que vestien roba de dona. Quan aquestes persones vesteixen sempre així, vivint amb indumentària del gènere amb el que volen ser identificats s'anomena *cross-living*.

D

Demisexual: és l'orientació sexual de la persona que només sent atracció sexual per aquelles persones amb les qui manté un vincle emocional. La majoria de persones demisexuals difícilment senten atracció sexual envers la població en general i tenen poc interès per les relacions sexuals. La demisexualitat es considera un punt de l'espectre asexual.

Drag: aquelles persones que representen múltiples gèneres de manera teatral. Pot ser *drag queen* si fa la representació de la feminitat o *drag king* si representa la masculinitat.

G

Gai: Un terme comú i acceptat per fer referència als homes que se senten atrets a nivell emocional, físic, romàntic, sexual i/o eròtic per altres homes (homosexuals).

Gènere no binari: es refereix a una identitat de gènere àmplia, fluida i imaginativa que escapa de les definicions i etiquetes. Parteix del qüestionament de les diferències de poder i la deconstrucció i reconstrucció d'idees per donar l'oportunitat que sorgeixin noves idees i identitats.

H

Hermafrodita: Terme desactualitzat i ofensiu que s'associa a les persones intersexuals.

Heteronormativitat: fa referència al conjunt de creences i practiques que consideren el gènere com un absolut binari i que parteix també de l'heterosexualitat com a norma. D'aquesta manera, l'heteronormativitat concep com a "normals" aquelles persones en les quals el gènere, el sexe, les característiques sexuals estan alineades i són heterosexuales.

Heterosexisme: aquest terme fa referència a l'assumpció que totes les persones són o haurien de ser heterosexuales, deixant excloses les necessitats, experiències i inquietuds de les persones amb altres orientacions sexuals i afavorint les situacions de les persones heterosexuales.

Heterosexual: Partint d'una visió binària del gènere (home-dona), és aquella persona que sent atracció emocional, sexual, física o romàntica envers una persona del gènere contrari. En anglès també s'anomenen *straight*.

Homofòbia: es considera homofòbia aquella por, ràbia irracional, intolerància o odi envers per persones homosexuals.

Homosexual: una persona homosexual és aquella que sent atracció emocional, sexual, física o romàntica envers una persona del seu mateix gènere.

I

Intersexual : Descriu una persona, el sexe físic de la qual al moment de néixer és ambigu, com a possible causa de diverses variacions genètiques, hormonals o anatòmiques. Els familiars i professionals mèdics, sovint assignen un sexe als infants i realitzen als nadons operacions quirúrgiques en base a aquesta assignació. Aquesta pràctica ha generat molta controvèrsia, ja que adults intersexuals han mostrat la seva disconformitat a sotmetre's a procediments mèdics que no han consentit explícitament i que causen en molts casos dificultats mentals i físiques al llarg de la seva vida.

L

Lesbiana: El terme utilitzat i acceptat per referir-se a aquelles dones que se senten atretes a nivell romàntic, emocional, físic, sexual i/o eròtic per altres dones (homosexuals).

M

Minoria Sexual i de Gènere (GSM- Gender and Sexual Minority): és un concepte que descriu aquelles persones que no s'identifiquen amb els patrons tradicionals i dominants de gènere i sexualitat.

P

Pansexual: "Pan," significa "tots", algú que se sent físicament, emocionalment, romànticament, sexualment i/o espiritualment envers persones de totes les identitats/expressions de gènere, incloses aquelles expressions fora del binarisme i la conformitat de gènere. Es diferencia de la bisexualitat, ja que va més enllà de la concepció binària del gènere. Les persones polisexuals se senten atretes per moltes identitats de gènere, però no per totes.

Pronoms de gènere escollits o preferits: fa referència als pronoms que cada persona escull per referir-se a un mateix. El millor és preguntar a cada individu com vol que la gent s'hi adrexi.

Q

Queer: aquest terme s'ha utilitzat històricament amb connotacions discriminatòries, però actualment es reivindica com a una identitat que va més enllà de les categories de gènere tradicionals i l'heteronormativitat social. El terme *queer* no es limita al col·lectiu LGBT*IAGCQ i és inclusiu amb qualsevol experiència que transcendeixi les categories normatives de gènere. També fa referència a la teoria *queer*, un camp acadèmic que es basa en la superació de l'heteronormativitat en relació al gènere i a la sexualitat.

T

Trànsit (*transitioning*): el procés i els passos que segueixen les persones trans* per viure amb el gènere amb el que s'identifiquen. Aquest procés pot implicar procediments diferents en cada persona, incloent intervencions mèdiques, teràpies hormonals i cirurgies en alguns casos. També inclou altres aspectes més socials, com la comunicació a amics i famílies, els canvis de vestuari i la modificació de la documentació oficial.

Trans* Prefix o adjectiu utilitzat com a abreviatura de transgènere. Es considera trans* un terme més inclusiu, ja que trans (sense asterisc) s'aplica habitualment per fer referència a home trans o dona trans. Trans* en canvi s'utilitza àmpliament per referir-se a totes les identitats de gènere que queden fora del concepte cisgènere, com agènere, cross-dresser, bigènere, gènere fluid, no-binari, tercer gènere, home trans, dona trans, transgènere, transsexual i two-spirit.

Transgènere: Fa referència a tenir una identitat de gènere diferent del sexe biològic al néixer. Una persona transgènere s'identifica amb el sexe biològic contrari i pot sotmetre's (o no) a intervencions quirúrgiques per afirmar el seu gènere.

Transfòbia: es refereix a les actituds, creences, opinions i comportaments negatius basats en prejudicis, por o odi envers les persones trans* o amb identitats o expressions de gènere diverses.

Transsexual: Típicament s'anomenen transsexuals aquelles persones que realitzen tots els procediments disponibles a nivell mèdic i legal per a fer un trànsit del sexe biològic al néixer al que correspon per la seva identitat viscuda.

5. Contactes d'interès

Xarxa de Servei d'Atenció Integral LGBTI

Al web de la Xarxa de Servei d'Atenció Integral LGBTI (SAI) pots trobar els detalls i contactes dels 32 SAI comarcal, 6 departamentals i 33 locals, distribuïts per tot el territori català
[Enllaç web](#)

ENTITATS LGBTIQ+

Centre LGBTI de Barcelona
 Web: <https://ajuntament.barcelona.cat/igtbi/es/servicios/centro-igtbi-de-barcelona>
 Correu: info@centrelgtbibern.org

Observatori Contra l'Homofòbia
 Correu: coordinacio@och.cat
 Telèfon: 9321726 69

Federación Estatal Lesbianas, Gais, Trans y Bisexuales
 Correu: info@felgtb.org
 Telèfon: +34 913 604 605

H2O Col·lectiu Gai, Lesbià, Bisexual i Transsexual del Camp de Tarragona
 Web: www.h2o.cat
 Correu: salut@h2o.cat

Colors de Ponent
 Web: www.colorsdeponent.cat
 Correu: colorsdeponent@colorsdeponent.cat

UNITATS D'IGUALTAT DE LES UNIVERSITATS

Universitat Rovira i Virgili
 Correu: observatori.igualtat@urv.cat
 Telèfon: 977 25 61 93

Universitat de Barcelona
 Web amb els contactes de les comissions d'igualtat de totes les facultats

Universitat de Lleida
 Correu: cdp@udl.cat
 Telèfon: 973 70 27 57

Universitat de Girona
 Correu: igualtat@udg.edu
 Telèfon: 972 41 96 47

Universitat de Vic – Central de Catalunya
 Correu: unitat.igualtat@uvic.cat
 Telèfon: 938861222

Universitat Ramon Llull
 Correu: oiio@rektorat.url.edu
 Telèfon: 936 022 227

Universitat Autònoma de Barcelona
 Correu: observatori.igualtat@uab.cat
 Telèfon: 93 581 29 29

Universitat Politècnica de Catalunya
 Telèfon: 93 4017442

Universitat Pompeu Fabra
 Correu: igualtat@upf.edu
 Telèfon: 93 542 29 41 / 93 542 29 78

Universitat Abat Oliba

Universitat Oberta de Catalunya
 Correu: igualtat@uoc.edu

Universitat Internacional de Catalunya

6. Bibliografia

- Alessi, E. J., Sapiro, B., Kahn, S., & Craig, S. L. (2017). The first-year university experience for sexual minority students: A grounded theory exploration. *Journal of LGBT Youth, 14*(1), 71–92. <https://doi.org/10.1080/19361653.2016.1256013>
- Beemyn, G., Rankin, S. R., & Windmeyer, S. L. (2019). Campus Pride Index. Retrieved September 17, 2019, from <https://www.campusprideindex.org/>
- Calvo, K., & Trujillo, G. (2011). Fighting for love rights: Claims and strategies of the LGBT movement in Spain. *Sexualities, 14*(5), 562–579. <https://doi.org/10.1177/1363460711415330>
- Campus Pride, I., Beemyn, G., Rankin, S. R., & Windmeyer, S. L. (2019). Gender Inclusive Housing - Campus Pride. Retrieved September 15, 2019, from <https://www.campuspride.org/tpc/gender-inclusive-housing/>
- Ciencia LGTBIQ, C. (2020). LGTBIQA+ buscando referentes para una nueva sociedad.
- Coleman, K. (2016). The Difference Safe Spaces Make: The Obstacles and Rewards of Fostering Support for the LGBT Community at HBCUs. *SAGE Open, 6*(2). <https://doi.org/10.1177/2158244016647423>
- Coulter, R. W. S., & Rankin, S. R. (2017). College Sexual Assault and Campus Climate for Sexual- and Gender-Minority Undergraduate Students. *Journal of Interpersonal Violence, 088626051769687*. <https://doi.org/10.1177/0886260517696870>
- D'Augelli, A. R. (2006). Coming out, visibility, and creating change: Empowering lesbian, gay, and bisexual people in a rural university community. *American Journal of Community Psychology, 37*(3–4), 203–210. <https://doi.org/10.1007/s10464-006-9043-6>
- Deniz, C. (2017). Reconceptualization Sexuality and Rethinking Homophobia in Metropolitan Campus Spaces. *Journal for Critical Education Policy Studies, 15*(1), 228–251. Retrieved from https://apps-wofofknowledge-com.sabidi.urv.cat/full_record.do?product=UA&search_mode=GeneralSearch&qid=2&SID=C5eTtdgyYL7qk7OLU2d&page=1&doc=5&cacheurlFromRightClick=no
- Dessel, A. B., Goodman, K. D., & Woodford, M. R. (2017). LGBT discrimination on campus and heterosexual bystanders: Understanding intentions to intervene. *Journal of Diversity in Higher Education, 10*(2), 101–116. <https://doi.org/10.1037/dhe0000015>
- Duhigg, J. M., Rostosky, S. S., Gray, B. E., & Wimsatt, M. K. (2010a). Development of heterosexuals into sexual-minority allies: A qualitative exploration. *Sexuality Research and Social Policy, 7*(1), 2–14. <https://doi.org/10.1007/s13178-010-0005-2>
- Duhigg, J. M., Rostosky, S. S., Gray, B. E., & Wimsatt, M. K. (2010b). Development of Heterosexuals into Sexual-Minority Allies: A Qualitative Exploration. *Sexuality Research and Social Policy, 7*(1), 2–14. <https://doi.org/10.1007/s13178-010-0005-2>
- Ellis, S. J. (2009a). Diversity and inclusivity at university: a survey of the experiences of lesbian, gay, bisexual and trans (LGBT) students in the UK. *Higher Education, 57*(6), 723–739. <https://doi.org/10.1007/s10734-008-9172-y>
- Ellis, S. J. (2009b). Diversity and inclusivity at university: A survey of the experiences of lesbian, gay, bisexual and trans (LGBT) students in the UK. *Higher Education, 57*(6), 723–739. <https://doi.org/10.1007/s10734-008-9172-y>
- European Union Agency for Fundamental Rights, F. (2020). *EU-LGBTI II. A long way to go for LGBTI equality*. Retrieved from https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf
- Evans, N. J., & Broido, E. M. (2002a). The experiences of lesbian and bisexual women in college residence halls. *Journal of Lesbian Studies, 6*(3–4), 29–42. <https://doi.org/10.1300/J155v06n03>
- Evans, N. J., & Broido, E. M. (2002b). The Experiences of Lesbian and Bisexual Women in College Residence Halls. *Journal of Lesbian Studies, 6*(3–4), 29–42. https://doi.org/10.1300/J155v06n03_04
- FELGTB. (2018). *La cara oculta de la violencia hacia el colectivo LGTBI. Informe delitos de odio e incidentes discriminatorios al colectivo LGTBI, 2018*. Retrieved from <http://www.felgtb.org/rs/8833/d112d6ad-54ec-438b-9358-4483f9e98868/70d/fd/1/filename/felgtb-la-cara-oculta-de-la-violencia-hacia-el-colectivo-lgtbi.pdf>
- Finkel, M. J., Storaasli, R. D., Bandele, A., & Schaefer, V. (2003). Diversity training in graduate school: An exploratory evaluation of the Safe Zone project. *Professional Psychology: Research and Practice, 34*(5), 555–561. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.34.5.555>
- Flecha, R., & Soler, M. (2014). Communicative Methodology: Successful actions and dialogic democracy. *Current Sociology, 62*(2), 232–242. <https://doi.org/10.1177/0011392113515141>
- Garvey, J. C., BrckaLorenz, A., Latopolski, K., & Hurtado, S. S. (2018). High-Impact Practices and Student–Faculty Interactions for Students Across Sexual Orientations. *Journal of College Student Development, 59*(2), 210–226. <https://doi.org/10.1353/csd.2018.0018>
- Generalitat de Catalunya, G. LLEI 11/2014, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgèneres i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia., Pub. L. No. CVE-DOGC-A-14288042-2014, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya 18 (2014). 6730.

- Retrieved from <http://www.gencat.cat/dogc>
- Generalitat de Catalunya, G. (2020). DIXIT Centre de Documentació de Serveis Socials. LGBTI. Retrieved from https://dixit.gencat.cat/ca/03ambits_tematics/10lgbt/
- Gómez, A., Padrós, M., Ríos, O., Mara, L.-C., & Pukepuke, T. (2019). Reaching Social Impact Through Communicative Methodology. Researching With Rather Than on Vulnerable Populations: The Roma Case. *Frontiers in Education*, 4(9), 9. <https://doi.org/10.3389/educ.2019.00009>
- Goodboy, A. K., & Martin, M. M. (2018). LGBT bullying in school: perspectives on prevention. *Communication Education*, 67(4), 513–520. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1494846>
- Gower, A. L., Forster, M., Gloppen, K., Johnson, A. Z., Eisenberg, M. E., Connett, J. E., & Borowsky, I. W. (2018). School Practices to Foster LGBT-Supportive Climate: Associations with Adolescent Bullying Involvement. *Prevention Science*, 19(6), 813–821. <https://doi.org/10.1007/s11121-017-0847-4>
- Herek, G. M. (1986). Sexual Orientation and Prejudice at Yale.
- Hong, J. S., & Garbarino, J. (2012). Risk and Protective Factors for Homophobic Bullying in Schools: An Application of the Social-Ecological Framework. *Educational Psychology Review*, 24(2), 271–285. <https://doi.org/10.1007/s10648-012-9194-y>
- Hong, J. S., Woodford, M. R., Long, L. D., & Renn, K. A. (2016). Ecological Covariates of Subtle and Blatant Heterosexist Discrimination Among LGBQ College Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(1), 117–131. <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0362-5>
- ILGA, I. L. G. T. and I. A. (2019). MAPS - Sexual Orientation Laws. Retrieved September 19, 2019, from <https://ilga.org/maps-sexual-orientation-laws>
- Jewell, L. M., & Morrison, M. A. (2010). "But There's a Million Jokes About Everybody . . .": Prevalence of, and Reasons for, Directing Negative Behaviors Toward Gay Men on a Canadian University Campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11), 2094–2112. <https://doi.org/10.1177/0886260509354499>
- Jones, T. (2016). Education policies: Potential impacts and implications in Australia and beyond. *Journal of LGBT Youth*, 13(1), 141–160. <https://doi.org/10.1080/19361653.2015.1087926>
- Kheswa, J. G. (2016). Exploring the Impact of Discrimination on the Psychological Well-being of Lesbian Students at South African University Campus. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, VIII(2), 148–155. <https://doi.org/10.21659/rupkatha.v8n2.17>
- Lapinski, J., & Sexton, P. (2014). Still in the closet: the invisible minority in medical education. *BMC Medical Education*, 14(1), 171. <https://doi.org/10.1186/1472-6920-14-171>
- Madrid, A., Joanpere, M., de Botton, L., & Campdepadrós, R. (2020). Media Manipulation Against Social Justice Researchers: Second-Order Sexual Harassment. *Qualitative Inquiry*. <https://doi.org/10.1177/1077800420938853>
- Marx, R. A., & Kettrey, H. H. (2016). Gay-Straight Alliances are Associated with Lower Levels of School-Based Victimization of LGBTQ+ Youth: A Systematic Review and Meta-analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(7), 1269–1282. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0501-7>
- McGinley, M., Wolff, J. M., Rospenda, K. M., Liu, L., & Richman, J. A. (2016). Risk factors and outcomes of chronic sexual harassment during the transition to college: Examination of a two-part growth mixture model. *Social Science Research*, 60, 297–310. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.04.002>
- McGuire, J. K., Anderson, C. R., Toomey, R. B., & Russell, S. T. (2010). School Climate for Transgender Youth: A Mixed Method Investigation of Student Experiences and School Responses. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(10), 1175–1188. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9540-7>
- Ministerio de Interior, M. (2018). *Informe sobre la evolución de los delitos de odio en España 2018*. Madrid. Retrieved from <http://www.interior.gob.es/documents/642012/3479677/informe+2018/ab86b6d9-090b-465b-bd14-cfcafcddfebc>
- Neumann, S. (2005). Creating a "safe zone" for sexual minority students in the psychology classroom. *Teaching of Psychology*, 32(2), 121–123. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Sandra_Neumann3/publication/290077033_Creating_a_safe_zone_for_sexual_minority_students_in_the_psychology_classroom/links/5a1d9de4aca2726120b35644/Creating-a-safe-zone-for-sexual-minority-students-in-the-psychology-cla
- Pepper, S. M., & Lorah, P. (2008). Career issues and workplace considerations for the transsexual community: Bridging a gap of knowledge for career counselors and mental health care providers. *Career Development Quarterly*, 56(4), 330–343. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00098.x>
- Platero, R. (2007). Love and the state: Gay marriage in Spain. *Feminist Legal Studies*, 15(3), 329–340. <https://doi.org/10.1007/s10691-007-9064-z>
- Potter, S. J., Fountain, K., & Stapleton, J. G. (2012). Addressing Sexual and Relationship Violence in the LGBT Community Using a Bystander Framework. *Harvard Review of Psychiatry*,

- 20(4), 201–208.
<https://doi.org/10.3109/10673229.2012.712838>
- PRISMA, P. (2020). Asociación para la diversidad afectivo-sexual y de género en ciencia, tecnología e innovación.
- Puigvert, L., Valls, R., Garcia Yeste, C., Aguilar, C., & Merrill, B. (2017). Resistance to and Transformations of Gender-Based Violence in Spanish Universities: A Communicative Evaluation of Social Impact. *Journal of Mixed Methods Research*, 155868981773117. <https://doi.org/10.1177/1558689817731170>
- Rankin, S. R. (2005). Campus climates for sexual minorities. *New Directions for Student Services*, 2005(111), 17–23. <https://doi.org/10.1002/ss.170>
- Rankin, S. R., Hesp, G. A., & Weber, G. N. (2013). Experiences and Perceptions of Gay and Bisexual Fraternity Members From 1960 to 2007: A Cohort Analysis. *Journal of College Student Development*, 54(6), 570–590. <https://doi.org/10.1353/csd.2013.0091>
- Renn, K. A. (2010). LGBT and Queer Research in Higher Education: The State and Status of the Field. *Educational Researcher*, 39(2), 132–141. <https://doi.org/10.3102/0013189X10362579>
- Roffee, J. A., & Waling, A. (2016). Rethinking microaggressions and anti-social behaviour against LGBTIQ+ Youth. *Safer Communities*, 15(4), 190–201. <https://doi.org/10.1108/SC-02-2016-0004>
- Rothmann, J. (2016). The (de)professionalisation of the gay male academic identity: Locking the closet door on South African university campuses. *South African Review of Sociology*, 47(4), 40–59. <https://doi.org/10.1080/21528586.2016.1182444>
- Seelman, K. L. (2014). Recommendations of transgender students, staff, and faculty in the USA for improving college campuses. *Gender and Education*, 26(6), 618–635. <https://doi.org/10.1080/09540253.2014.935300>
- Stotzer, R. L. (2010). Sexual Orientation-Based Hate Crimes on Campus: The Impact of Policy on Reporting Rates. *Sexuality Research and Social Policy*, 7(3), 147–154. <https://doi.org/10.1007/s13178-010-0014-1>
- Taylor, J. L., Dockendorff, K. J., & Inselman, K. (2018). Decoding the Digital Campus Climate for Prospective LGBTQ+ Community Colleges Students. *Community College Journal of Research and Practice*, 42(3), 155–170. <https://doi.org/10.1080/10668926.2017.1281177>
- Valls, R., Puigvert, L., Melgar, P., & Garcia-Yeste, C. (2016). Breaking the Silence at Spanish Universities: Findings From the First Study of Violence Against Women on Campuses in Spain. *Violence Against Women*, 22(13), 1519–1539. <https://doi.org/10.1177/1077801215627511>
- Vidu, A., Valls Carol, R., Puigvert Mallart, L., Melgar, P., & Joanpere, M. (2017). Second Order of Sexual Harassment - SOSH. *REMIE: Multidisciplinary Journal of Educational Research, ISSN-e 2014-2862, Vol. 7, Nº. 1, 2017 (Ejemplar Dedicado a: February), Págs. 1-26, 7(1), 1–26.* <https://doi.org/10.17583/remie.2017.2505>
- Waldo, C. R., & Kemp, J. L. (1997). Should I Come Out to My Students? An Empirical Investigation. *Journal of Homosexuality*, 34(2), 79–94. https://doi.org/10.1300/J082v34n02_04
- White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault, W. (2014). *Not alone: The first report of the White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault*. Washington.
- Woodford, M. R., Han, Y., Craig, S., Lim, C., & Matney, M. M. (2014). Discrimination and Mental Health Among Sexual Minority College Students: The Type and Form of Discrimination Does Matter. *Journal of Gay and Lesbian Mental Health*, 18(2), 142–163. <https://doi.org/10.1080/19359705.2013.833882>
- Woodford, M. R., Howell, M. L., Kulick, A., & Silverschanz, P. (2013). "That's so Gay": Heterosexual Male Undergraduates and the Perpetuation of Sexual Orientation Microaggressions on Campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(2), 416–435. <https://doi.org/10.1177/0886260512454719>
- Woodford, M. R., & Kulick, A. (2015). Academic and Social Integration on Campus Among Sexual Minority Students: The Impacts of Psychological and Experiential Campus Climate. *American Journal of Community Psychology*, 55(1–2), 13–24. <https://doi.org/10.1007/s10464-014-9683-x>